

**Katherine S. Newman: Law and economic organization. A comparative study of preindustrial societies. Cambridge University Press 1983, 264 stran včetně četných srovnávacích tabulek a rejstříků.**

Kniha profesorky Kulumbijské university v New Yorku je zajímavá u hlediska marxistické právní historie zejména proto, že se hlásí k materialistickému pojetí dějin a do jisté míry se snaží i metodicky opírat o díla K.Marxe a B.Engelse. Přes terminologickou nejednotnost a určité nedůslednosti, představuje důležitý příspěvek ke komparativnímu studiu právních systémů v "preindustriálních společnostech." Ke svým závěrům dochází na základě rozboru poměrně velkého souboru konkrétně rozpracovaných informací ze šedesáti vybraných společenských skupin, žijících na různých stupních společenskoeconomického vývoje v Africe, Asii, Americe, Středomoří a Pacifiku. Klíč k pochopení odlišností v právních institucích nalézá jednoznačně v hospodářské základně. Poukazuje na shodné rysy práva v rámci jednotlivých výrobních způsobů ("modes of production") a podrobně je rozebírá. Dokazuje, jak je skladba právních institucí podmíněna napětím ve výrobních systémech a stejným způsobem zdůvodňuje i zdroje konfliktů.

Z uvedeného je zřejmé, že zastává přístupy, které jsou marxismu-leninismu vlastní, i když s novější marxisticky orientovanou odbornou literaturou obeznámena není. Je však nutno mít na paměti, že se jedná o dílo americké badatelky, která se kriticky staví ke starším idealistickým názorům buržoazní právní vědy a sociologie a v konkrétních detailech pak výrazně obohacuje obecné poznání a z tohoto hlediska je nutné k celému dílu přistupovat. Tak např. předmětem diskuse může už být 7 ekonomických typů, podle kterých je zvolená problematika studována. Jsou to: sběratelství a lovectví, rybářství, pastevectví, počínající zemědělství, "suché" intenzivní zemědělství a závlahové intenzivní zemědělství. Dále je jasné, že regionální odlišnosti, závislé na různých přírodních faktorech, snižují hodnotu získaného srovnávacího materiálu, což autorka nebere dostatečně v úvahu. Na druhé straně je nutno kladně hodnotit, že K.S. Newmanová používá etnografické prameny nejvýše kriticky a obezřetně.

Publikace je rozdělena celkem do pěti kapitol s předmluvou, v níž je vyložena struktura celé práce. První kapitola "Teorie právních evolucí" představuje úvod do problematiky. Podává nejprve přehled klasických teorií 19. a počátku 20. stol. (Henry Maine, Emile Durkheim, K.Marx a B.Engels, Max Weber). V druhé části je věnována kritická pozornost současným americkým teoriím vývoje právních systémů. Jsou to především následující autoři: E. Adamson Hoebel (The Law of Primitive Man, 1968), Morton Fried (The Evolution of Political Society, 1967), Donald Black (The Behaviour of Law, 1976) a celá skupina tzv. právních etnografů.

Druhá kapitola "Typologie právních institucí" obsahuje charakteristiku celkem osmi typů, které jsou autorkou vyčleněny na základě pěti hledisek. Tato hlediska jsou: přítomnost třetí strany nebo vyslychajícího orgánu ("hearing body"), společenská nutnost využít služeb třetí strany; závaznost "rozhodnutí" třetí strany; centralizace právního rozhodování v rukou třetí strany; několikastupňová úroveň jurisdikce nebo odvolání. Následuje charakteristika jednotlivých typů právních institucí. Typ 1 - představuje nejjednodušší formu, která postrádá jakoukoli účast třetí strany při řešení sporných otázek. Odpovídá společností, které řeší spory buď osobní nebo rodovou svépomocí - "self redress system". Přitom je nutno počítat s důležitou funkcí náboženských zvyklostí. Typ 2 -

je charakteristický pro společnosti, ve kterých je už zapojení třetí strany do konfliktních situací možné, ale nikoli normativně definované jako nutné. Třetí strana dává spíše radu než autoritativně rozhoduje, proto se hovoří o systému poradím "advisor system". Důležitou roli hraje osobní vliv, dodržování zavedených zvyklostí apod. Typ 3 - zahrnuje situaci, kdy sporové strany mají sice povinnost obrátit se na třetí stranu při hledání řešení, její rozhodnutí však nejsou závazná. Podřízení si ovšem může vynutit společenský tlak. Typ 3 je proto označen jako zprostředkovatelský - "mediator system." Typ 4 představuje jednu z nejobvyklejších politických a právních institucí popsanych v etnografické literatuře o preindustriálních společnostech. Autorka zde hovoří o radě starších "elders' council", jejíž rozhodnutí nebo rozsudky jsou definovány jako závazné. Typ 5 - je další, vývojově pokročilejší formou, kdy členství v radě je omezeno na elitu a rozhodovací pravomoci jsou centralizovanější - tvoří "restricted councils". Typ 6 - popisuje systémy, kdy autoritativní rozhodovací moc je dále soustřeďována do rukou jedné osoby. Jde o tzv. náčelnictví "chieftainship." Typ 8 představuje právní instituce na státní úrovni "state-level legal system."

Třetí kapitola "Výrobní způsoby a rozšíření právních institucí" je věnována zkoumání výskytu výše vylíčených osmi typů v různých ekonomických formacích. Důraz je kladen na zjištění přímých závislostí mezi výrobními silami, výrobními vztahy a diferenciací společnosti. Na základě výrobního způsobu lze dobře předvídat rozšíření určité právní instituce. Reprezentativní vzorek preindustriálních společností je podroben z těchto hledisek sérií statistických testů, které jsou předvedeny na zvláštních tabelárních sestaveních a dodatcích.

Ve čtvrté kapitole "Výrobní způsoby a funkce právních institucí" se autorka soustřeďuje spíše na podstatu sporů a vzorových pravidel než institucionální aparát řešení sporů. Obsáhle komentuje fakt, že některé druhy konfliktů nebo zločinů se na určitém stupni společenského vývoje vyskytují často a jiné prakticky neexistují. Chápe právo jako regulátor společenských a výrobních vztahů.

Kapitola 5 "Závěr. Materialismus a právní systémy" podává shrnutí celé problematiky v konfrontaci s idealisticky zaměřenými teoriemi analyzovanými v úvodu knihy.

Závěrem lze konstatovat, že práce K.S. Newmanové je i přes určité výhrady, především k celkové charakteristice společensko-ekonomických formací, podnětná a svého druhu v buržoazní literatuře ojediněla studie. Autorka se zaměřila na oblast, která je především aktuální v době, kdy celé národy přecházejí přímo z primitivních životních podmínek do kapitalismu, nebo se vydávají cestou budování socialismu. Poznání původních právních norem a institucí, která se zcela zákonitě stávají součástí právních systémů, i kořenů jejich vzniku, přispívá k celkovému pochopení podmínek, ve kterých se tyto mladé státy konstituují.

Petra Skřejpková